

Uus aasta kaugelt maalt

Milleks on meile vaja Hiina uut aastat? Nagu ka sõbrapäeva, halloween'i ja teisi võõrsilt tulnud pühi, mille tähistamine viimasel ajal justkui moeasjaks on saanud. Tähtpäevi tuleb idast ja läänest, justkui meil endil neid vähe oleks!

Puhtpragmaatilisest vaatenurgast polegi meil neid vaja. Ja me ei peagi neid tähistama, kui ei taha.

Samas annab selline n-ö võõras püha hea põhjuse teha põgusatki tutvust teise rahva ajaloo, kultuuri ja kommetega. Näiteks pakub saabus Hiina uus aasta suurepärase ettekäände uurida, mida nad seal sel puhul söövad ja millist toitu üldse Hiinas tehakse. Ilmselt ei usu keegi, et Hiina toit piirdubki riisi, riisi ja veel kord riisiga; sekka tõrts sojaube ning nuudleid krevettidega.

Siiski võib see, kui mitmekesine ja külluslik on Hiina köök, üllatada igaüht, kes sellele esimest korda pilgu heidab. Seal kasutatakse ka palu, mis meil võib-olla esimese hooga isu ei äratagi, nagu näiteks kala uju-põis ja meripura. Ning ega neid meie kaubandusest nii hõlpsalt leiakski. Kuid miks mitte proovida valmistada pelmeene eri täidistega, auruleiba või tainapulki. Lisaks käib paljude Hiina toitude juurde ka lugu, millest mõnega saate tutvuda käesoleva numbril köögikülgedel.

Head avastamisrõõmu!

VIVIKA
VESKI

LUGEJA KÜSIB

Ussitanud kartulimugulad

Pärast 15aastast vaheaega panin jälle juurvilja ja kartulit maha, et lastelastele mürgivaba toitu kasvatada. Juurikatega läks hästi, aga kartulid olid ussiauke täis. Suvel polnud muud, kui mõnel korral märkasin oranžkollaseid 2–3 cm pikkusi peenikesi ussikesi. Kas need ongi kartuli kiduussid ja kuidas neist lahti saada?

Vastab

VÄINO PALLUM

Kitsad sügavad käigud, n-ö ussi-augud mugulates on naksurlaste tõukude töö. Kartuli-kiduussid seevastu imevad kartulitaime juuri ja nad on palja silmaga nähtamatud ümarussid (nematoodid).

Ainult nende suure arvukuse korral võib kahjustatud kartuli narmasjuurtel luubi abil näha mooniseemne suurusi ümaraid kollakaid moodustisi – sadu mune sisaldavaid emasloomi ja nende pruunikaid tsüste. Kartuli kiduussist tabandumise kahtlusele viitab pealsete kangumine ja niisugused taimed paiknevad kolletena.

Kiduussid, kes on karantiinsed kahjurid, kuhjuvad mulda tohtul hulgal juhul, kui kartulit kasvatada aastaid samal põllul viljavahelduseta.

Naksurlaste (*Elateridae*) tõugud on läikivad kollakad kuni helepruunid, neil on kolm paari rindmikujalgu. Täiskasvanult on nad 2–3 cm pikkused ussikesed. Tõukude keha katab kõva kitiinkest. Sellest siis rahvapärane nimetus traatuss. Tugeval kahjustusel on mugulad kitsastest käikudest läbi puuritud ning toiduks kõlbmatud. Pealegi lähevad nad säilitamisel kergesti mädanema.

Tõugud arenevad mullas 3–5 aastat, läbivad selle aja jooksul üheksa kasvujärku ja nukkuvad 5–15 cm sügavusel. Koorunud noormardikad jäävad mulda järgmise kevadeni. Pärast väljumist ja paarumist munevad nad mulda. Eluks eelistavad kergema lõimisega happelisemat maad. Uued tõugud kooruvad umbes kuu aja möödudes.

Naksurlaste valmikud on ca 1 cm pikkused saleda kehaga hallid, pruunikad või mustjad mardikad. Seli-

REPRO

li kukkunud, löövad nad end tugeva tõukega naksatades jalgadele. Siit ka nende nimetus. Naksurlasi leidub meil mitukümmend liiki.

Aiakultuuride sagedasemad kahjurid on tume viljanaksur (*Agriotes obscurus*) ja triibuline viljanaksur (*A. lineatus*). Mardikad toituvad rohumaa ja viljapõldudel. Nende kahjustus on tühine. Varsti pärast munemist nad surevad. Traatusside (tõukude) kahjustus on tavaliselt suurem hiljuti rohumaal või heinapõllu alt vabenenud kartulimaal. Kartulimugulad on enam ohustatud põllul, mis on täis orasheina või sellega risustatud eelkultuuri järel.

Puhastage maad korduva mullaharimisega juba enne kartuli mahapanekut. Happelisele mullale andke lubiväetist. Kahjuritega asustatud mullal kasvatage vaid varajasi sorte, eelidandage mugulad, pange kartul maha võimalikult varakult ja koristage ka vara. Kartulipõllul harige reavaheid korduvalt ja võimalikult sügavalt, eriti tõukude nukkumise perioodil juulis. Kartulile sobivad eelkultuurid on kapsas, hernes ja uba.